

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ שנת העשרים וחמש

ריגש (תשכ"ו) ס"ד י"ח-ל"ד (נאום יהודה)

א. שאלות כלליות

1. אברבנאל מקשה:
לאיזה צורך הביא והאריך זהוזה בכל הספור הזה (= פסוקים י"ט-ג"ג שהם חזרה על השיחה שהתנהלה בין יוסף ואחיו), והנה אם היה דעתו להעיר את נחמי יוסף ולומר שהם מוכרחים בהנאת בנימין לאביו, הרי זה שיזכור, שלא יוכל אביו לעזוב את בנו... לא כל שאר הדברים שעברו, שלא היה בהם צורך?
ענה לקושיתו.
2. למה משמים יהודה בנאמו, שהאשימם יוסף ברגול ברוחם מצרימה בפעם הראשונה?
3. בנאום יהודה ישנן מספר "מלים סתומות" החוזרות ונשנות פעמים רבות; אלו הן? מה הכוונה בחזרות הסתומות עליהן?
4. ישנו בנאום יהודה משפט אחד המשתרע על יותר מפסוק אחד, ואשר כמה משפטים נטפלים בערמים לפני בוא המשפט העיקרי (= הראשי).
איזהו הפסוק? מהו המשפט העיקרי שבו? מהי סבתו של מבנה תחבירי מסובך זה?
(והשוה גם שופטים ט' ט"ז-י"ט)

ב. ריגש אליו יהודה:

האלשיך מקשה "בכללות הענין":
מה זאת ליהודה, כי מתחילה אמר (ס"ד ט"ז) "הננו עבדים לאדוני גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו", ברצון נפשו, ואחר אשר הקל יוסף מעליהם ואמר (ס"ד י"ז) "חלילה לי מעשות זאת, האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד וכו'" אז כעס יהודה "ריגש אליו"?

ענה לקושיתו!

ג. השרה:

דברי יהודה ליוסף
ס"ד כ'
ואחיו סת
ויותר הוא לבדו לאמו

דברי יעקב אל בניו:
ס"ד ל"ה
כי אחיו סת
והוא לבדו בשאר

מלכ"ם שסות י' ה' ד"ה ואכל את יתר הפליטה הנשארת.
הוא החטה והכוססת שנשארה מן הברד בכונה לצורך הארבה, שזה גדר פעל "בשאר" והבדלו מן "נותר", הצניף לומר, "הנשאר" - בכוונה.

הכתב והקבלה שסות י' י"ב ויאכל (האמבה) את כל אשר השאיר הברד. ובפסוק ט"ו שם אמר "את אשר הותיר הברד" וילאה ההבדל בין "שאר" ל"נותר" בהבדל כוונת המשורר, אם כוונתו על המשווייר לתכלית מה, כי חלק "שאר"; אם כי חלק השני אינו בעיניו כי אם כתוספת, אז חלק המשווייר יקרא "נותר". ובמקצת שהקוסץ מסנה הוא למאכל גבוה, אמר על החלק ממנו (ויקרא ב' ג') "והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו", שאיננו כו' אם למאכל אדם ונופל מסדרגתו בערך חלק הראשון.

(והשרה בר' ז' נישאר אך נח
מלכ' א' י"ט ואותר אני לבדי
במד' י"א - נישאר שני אנשים במחנה (אלדד ומידד)
שופטים ט' ה' ויותר יותם בן ירובעל הקסן).

התוכל להסביר את ההבדל בין דברי יעקב ובין דברי יהודה על פי הסברו של אחד משני המפרשים שהובאו לעיל?

(* הנשאר חשוב עליו ושרה בעיניו כמו חלק הראשון, אז חלק המשווייר יקרא

ד. הטה:

- בראשית ל"ז ל"ה: כי ארד אל בני אבל שאולה
- ס"ב ל"ה: והורדתם את שיבתי ביגון שאולה
- ס"ד כ"ט: והורדתם את שיבתי ברעה שאולה
- ס"ד ל"א: והורידו עבדיך את שיבת עבדיך אבינו ביגון שאולה.

בעל צידה לדרך מקשה:

וקשה לי, למה אמר לעיל גבי יוסף "אבל שאולה", וכאן אמר (סד) "כ"ח" "ברעה שאולה", ולא עוד אלא שתיכף שנה ואמר "ביגון שאולה". הלא דבר הוא! ולא ראיתי לשום מפרש אשר שת לבו לדקדוק זה.

לדעתו ישב רש"י חלק מקושייתו בדבריו לס"ד כ"ט: ד"ה והורדתם את שיבתי וכו': עכשו כשהוא אצלי אני מתנחם בו על אמו ועל אחיו, ואם ימות זה דומה עלי ששלשתם מתו ביום אחד.

xx נסה לישב את קושית בעל צידה לדרך בהעזר בדברי רש"י אלה!

ה. ל"א והורידו עבדיך את שיבת עבדך אבינו ביגון שאולה.

רבנו יעקב בעל הטורים (פירוש הטור הארוך על התורה, נדפס בירושלים תשכ"א).

ד"ה והורידו עבדיך וכו': יש לפרשו לשון כנוי, פירוש "והורדת", אלא שכינה לומר לו דרך כבוד.

(1) מה המריצו לפרש כך?

(2) הנראה לך פרושו קרוב לפשוטו של מקרא?

תשובות יש לשלוח לנחמה ליבוביץ י-ם קריית-משה

העורך: מיכאל פרלמן

שאלות בטעמי המקרא

(א) מ"ז מ"ו-ט"ז

ויתם הכסף מארץ מצרים ומארץ כנען
ויבאו כל-מצרים אל-יוסף לאמר הנה-לנו לחם
ולמה נמות בגדר כי אפס כסף
ויאמר יוסף הנו מקניכם ואתנה לכם במקניכם.
אם אפס כסף

שד"ל ד"ה ולמה נמות: כמו פן (כמו בר' כ"ז מ"ה: "למה אשכל גם-שניכם יום אחר"). וכן נראה דעת בעל-קעמים, ששם האתנה ב"נגדר" - ובכת"י שלי כתוב "למה" בלא ו"ו גם בעברי גם בתרגום.

(1) הסבר את דברי שד"ל.

(2) גסה לתת תשובה אחרת לסיבת בואו של אתנה ב"נגדר" מתוך השוואת שתי לשונות האמירה בפס' ט"ו-ט"ז וצירופי טעמיהן.

(ג) בר' ט"ז ו"ז ויבוא את-מקניהם אל-יוסף ויתן להם יוסף לחם בסוסים ובמקנה הצאן ובמקנה הבקר ובחמורים ויגהלם בלחם בכל-מקניהם בשנה ההוא.

(1) מדוע אין הפסוק מתחלק בחילוף הנושא ("ויתן") אלא בגמר המשפט הראשון של הנושא השני ("ויגהלם")?

(2) היכן מתחלק הביטוי "ויתן להם יוסף לחם" ומה יש ללמוד מכאן על אפשרות החיבור של ארבעה הטעמים: מונח-ת"ג קומא-אזלמ.

(3) ב"הנאום" גאמ"ר "מקניהם" (וכן בצלע השניה: "בכל מקניהם") ואילו ב"בתיבה" נשמרו ארבעה סוסי בהמות.

איך מתחלקים 4 סוגים אלה ומה הסיבה לחלוקה הזאת?

(4) היכן "נסגר" הפועל "ויתן" סגירה מוקדמת?

את התשובות למדור זה יש לשלוח לעורך המדור ס.פ. קבוצת יבנה דאר אבטח
